



Elvesandjeger – en bille som kan bli borte

Den elegante jegeren ved elvebredden burde hatt pris for flott design, og med sine lange bein og store kjever, er den et utmerket rovdyr i insektverdenen.

Elvesandjegeren måler om lag halvannen centimeter, og er lett å kjenne igjen med sine vakre farger. Vingene har et brun-gult fargemønster, og i sola kan det glinse i farger som blågrønn ”metallic-lakk”. Dersom det hadde blitt delt ut priser for god design i dyreverdenen, er det lett å tenke seg at juryen hadde hatt et godt øye til nettopp dette lille rovinsektet. Hvis de vel og merke hadde funnet et eksemplar. Det er nemlig ingen selvfølge.

Elvesandjegeren har fått den uønskede oppmerksomheten det medfører å havne på ”Norsk rødliste for arter 2010”. Der ble billen klassifisert som ”sterkt truet”.

Trenger flom og færre lupiner

Elvesandjegeren lever og jakter, som navnet tilsier, på elvebredder, men ikke på så mange elvebredder. I 2009 ble arten funnet ved elvene Glomma og Gudbrandsdalslågen, ved elva Gaula i Sør-Trøndelag, samt i Alta og ved elva Karasjokka i Finnmark.

Arten er i markert tilbakegang. Dette skyldes i hovedsak menneskelig aktivitet. Kraftutbygging er definitivt ikke elvesandjegerens favoritt.

Likeledes er de fleste inngrep på og ved elvebredden med på å ødelegge for artens overlevelse, som for eksempel grustak og vegbygging. All form for oppdemming er negativt, men samtidig er billen avhengig av regelmessig flom for at ikke leveområdene skal gro igjen. Men det gjør de. Ikke minst er den innførte arten lupin et problem. Lupiner brukes som prydplante langs veger og i hager. Som så mange innførte arter, har lupiner vist seg å være svært levedyktige. De sprer seg ned mot vassdrag og elvebredder og er en trussel for elvesandjegeren.



Elvesandjegeren er avhengig av regelmessig flom som igjen hindrer gjengroing av stranda. Foto: Oddvar Hanssen



Lupiner i elvesand er en trussel for elvesandjegeren. Foto: Lars Løfaldli



Elvesandjegeren tåler stekende sol og opptil 50 grader. Foto: Lars Løfaldli



Hull på størrelse med hullet i en femkrone viser larvenes fangsttunneler. Foto: Lars Løfaldli

Elever hjalp elvesandjegere

Men ikke all menneskelig aktivitet er negativ. I 2009 tok lærere og elever ved Øya videregående skole i Melhus kommune i Sør-Trøndelag initiativ til en lupin-aksjon. I løpet av en hektisk aksjonsuke plukket de om lag to tonn lupiner langs Gaulas bredder, som er en av lokalitetene hvor lupiner og larvene til elvesandjegeren har kjempet om plassen.

Lynrask løpebille

Elvesandjegeren er en såkalt løpebille. Det betyr ikke at den ikke kan fly, men den er lynrask til å løpe. Den er verdens nordligste forekommende sandjeger. Med sine lange bein og store kjever, er den et utmerket rovdyr i insektverdenen. Den er en kresen og spesialisert liten fyr, som hele livet utelukkende lever på sand og siltflater langs elvebredder.

Den letteste måten å finne sandjegere på, er å se etter larvehull. De ser ut som om noen har stukket hull med en blyant i finsanden. Nede i disse hullene har larvene sine fangsttunneler, og de sitter i åpningen og venter på små insekter.

Elvesandjegeren er jeger allerede på larvestadiet. Larvene lager fangsttunneler i sanden, mens de voksne jakter på åpne sandflater. I motsetning til de fleste av oss tobeinte, gjør ikke elvesandjegeren noe av stekende solskinn på stranda, og den tåler fint opp mot 50 grader! Som jegere, er elvesandjegerne raske og aktive. De nedlegger blant annet maur, andre biller, bier, teger og sommerfugler.

Elvesandjegeren er temmelig sky og tar raskt til vingene dersom de oppfatter fare. Den største faren, utryddelse, kan imidlertid ikke elvesandjegeren fly fra. Der må den trolig ha hjelp av oss mennesker ved at vi tar hensyn til den i vår atferd.

Hva gjøres?

Elvesandjegeren har fått status som en **prioritert art** i en forskrift etter naturmangfoldloven.

For prioriterte arter er uttak, skade og ødeleggelse forbudt. Om nødvendig kan det også lages regler som beskytter området der arten lever. Staten kan gi tilskudd til tiltak for å ta vare på den prioriterte arten.

Handlingsplan

Direktoratet for naturforvaltning har laget en handlingsplan for elvesandjegeren, som Fylkesmannen i Finnmark har ansvaret for å følge opp.

<http://www.dirnat.no/content/803/Handlingsplan-for-elvesandjeger>

Kontakt

Miljøverndepartementet
Epost: postmottak@md.dep.no
Telefon : 22 24 90 90

Direktoratet for naturforvaltning
Epost: postmottak@dirnat.no
Telefon : 73 58 05 00

Publisert på regjeringen.no
20. mai 2011